

Πολ Οστερ, *συγγραφέας*

Αφήνουμε την Αμερική κυριολεκτικά να κομματιαστεί

«Τώρα πια μια μέση οικογένεια πρέπει να έχει τρεις δουλειές για να επιβιώσει»

Του **ΜΑΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Το σπίτι του βρίσκεται σε έναν ήσυχο, σκιερό δρόμο με μεγάλα δέντρα και παλιά μα καλοδιατηρημένα σπίτια, στο Μπρούκλιν. Δεύτερη Οδός, κάθετη στην Εβδομη Λεωφόρο. Είναι Σάββατο μεσημέρι ενός απρόσμενα ήπιου για Νέα Υόρκη Αυγούστου και ο Πολ Οστερ έρχεται να με υποδεχθεί κατεβαίνοντας γοργά τις σκάλες. Οντας ένας από τους πλέον διάσημους σύγχρονους Αμερικανούς συγγραφείς (με την περίπτωση «Τριλογία της Νέας Υόρκης» έγινε μεγάλο όνομα στα μέσα της δεκαετίας του '80), γίνεται φανερό από τα πρώτα λεπτά ότι έχει τη στόφα του star. Ωστόσο, δεν βεντετίζει - απλώς ξέρει ότι έχει μιαν αύρα και κινείται ανάλογα. Καθώς με οδηγεί σε ένα αγαπημένο του εστιατόριο, στη λατρεμένη του γειτονιά εδώ και δεκαετίες, κοντοστέκεται έξω από το σπίτι του για να μου δείξει έναν κουτσουρεμένο κορμό. «Ο τυφώνας "Σάντι" το έκανε αυτό», λέει θλιμμένα, με τη βραχνή, κάπως σπασμένη φωνή του. «Μου λείπει αυτό το δέντρο», σχολιάζει θλιμμένα.

Βρίσκομαι λοιπόν να βηματίζω δίπλα του, σε ένα ηλιόλουστο Μπρούκλιν, στην περιοχή Prospect Slope, και μου μιλά με αγάπη για τη συνοικία του αλλά με ρωτάει και για τον νέο Έλντα εκδότη του, το «Μεταίχμιο», που έχει αγοράσει τα δικαιώματα των βιβλίων του. Μάλιστα, τέλη Οκτωβρίου θα κυκλοφορήσει από το «Μεταίχμιο» το μυθιστόρημά του «Αδράτος» σε μετάφραση του Σπύρου Γιανναρά.

Η πτώση της Αμερικής

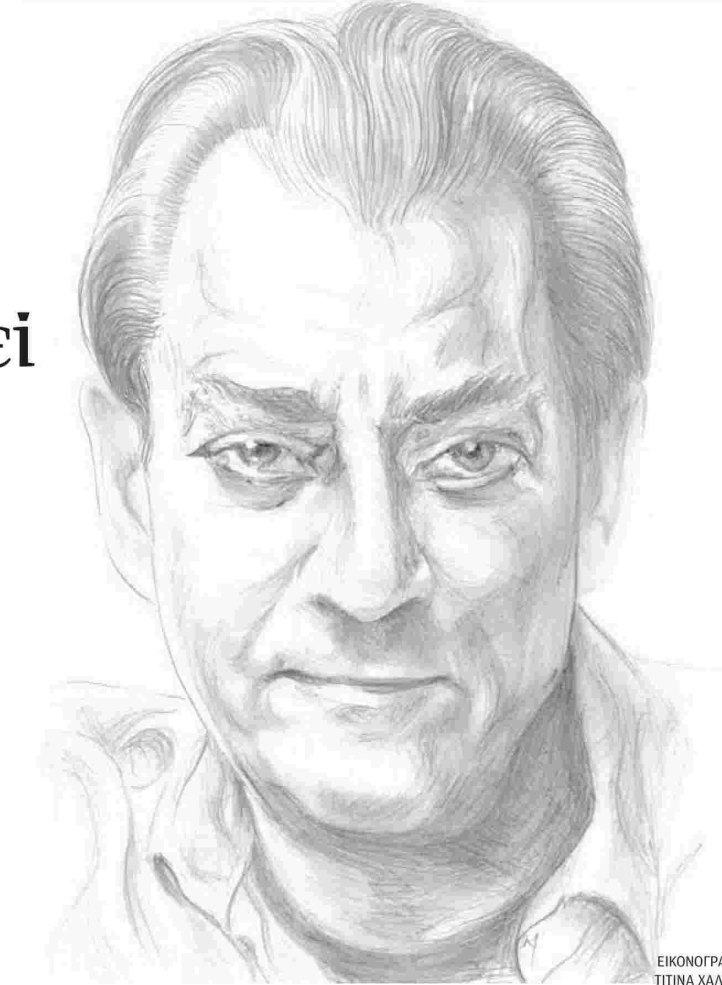
Καθόμαστε σ' ένα γωνιακό εστιατόριο, επί της Ββδύτης Λεωφόρου, τραπέζιά έξω, στο πεζοδρόμιο. Είναι η μοναδική στιγμή που δεν καπνίζει πουράκια και δεν αποχωρίζεται τα γυαλιά ηλίου με τίποτα (όταν του ζητά να τον φωτογραφίσω). «Θα τα βγάλω σπίτι», λέει χαμογελαστός. Μαζί με τα αυγά Μπέννερτικ παραγγέλνει ένα ποτήρι σαμπάνια. Μιλάει με νεύρο αλλά χαμογελάει εύκολα. Μιλάμε για λογοτεχνία, για τη Γαλλία που έζησε στα νιάτα του, για την 11η Σεπτεμβρίου και πώς την έζησε από το σπίτι του, για τον Ομπάμα και το Γκουαντάναμο - μιλάμε για την Αμερική του σήμερα.

«Η χώρα βρίσκεται σε κρίσιμο σημείο», λέει βίχοντας ελαφρά. «Σε μεταβατική φάση. Από οικονομικής σκοπιάς, τα νέα είναι πολύ άσχημα. Οι μισθοί έχουν κολλήσει, η μεσαία τάξη δεν βγάζει περισσότερα χρήματα πια αλλά λιγότερα και από εκείνα που έβγαζε τη δεκαετία του

'70. Εχουμε γίνει η χώρα όπου μια μέση οικογένεια πρέπει να έχει τρεις δουλειές για να επιβιώσει. Δεν αρκεί πια ο ένας μισθός. Κάποτε αρκούσε. Κάποτε ξεκινούσες να δουλεύεις σε ένα εργοστάσιο της Φορντ χωρίς να έχεις κάποια μόρφωση και μπορούσες να ζήσεις αξιοπρεπώς. Αρκετά καλά ώστε να αγοράσεις ένα μικρό σπίτι, να αναθρέψεις τα παιδιά σου και να νιώθεις ότι σ' αλήθεια κάτι προσφέρεις στην κοινωνία. Αυτές οι μέρες πέρασαν πια. Είναι η πρώτη φορά στην αμερικανική ιστορία όπου η προοπτική για τα παιδιά είναι πολύ χειρότερη από εκείνη των γονιών τους. Το μεγάλο αμερικανικό όνειρο ήταν αυτό: δουλεύω σκληρά για να έχουν τα παιδιά μου αυτά που εγώ στερήθηκα. Αυτό ήταν και το μεγάλο όνειρο του μετανάστη. Λοιπόν, απλώς δεν συμβαίνει πια.

»Δεν γίνονται πια δημόσια έργα. Προσπαθώ να θυμηθώ πότε χτίστηκε για τελευταία φορά ένα δημοτικό πάρκο ή μια γέφυρα χωρίς χρήματα ιδιωτών. Οπότε, αφήνουμε τη χώρα να κομματιαστεί, κυριολεκτικά όμως. Το Ντιτρόιτ είναι η επιτομή αυτής της παρακμής. Μια πόλη που είχε 1,2 εκατ. κατοίκους κάποτε και τώρα έχουν απομείνει 700.000. Πόλη-φάντασμα. Λένε τώρα να γκρεμίσουν όλο το Ντιτρόιτ και να καλλιεργήσουν χορτάρι στη θέση του. Μπορεί να το φανταστείτε; Αυτή ήταν η καρδιά του δυτικού βιομηχανικού κόσμου. Τι σκέφτεσαι πρώτο από τον 20ό αιώνα; Το αυτοκίνητο, έτσι δεν είναι; Αυτό μεταμόρφωσε ολόκληρο τον αιώνα. Από το Ντιτρόιτ ξεκίνησε το αυτοκίνητο. Και ορίστε πού βρισκόμαστε τώρα, λοιπόν».

Δείχνει να απολαμβάνει το φαγητό του, παρά τις δυσάρεστες σκέψεις. Τον ρωτάω αν τελικώς είναι απογοητευμένος από τον Ομπάμα. Κουνάει το κεφάλι του με έμφαση. «Οι Ρεπουμπλικανοί στο Κογκρέσο δεν τον αφήνουν σε κλωρό κλαρί», λέει και τα βάζει με τους Συντηρητικούς της χώρας του. «Καμιά φορά», λέει κάπου μεταξύ σοβαρού και αστείου, «σκέφτομαι ότι καλύτερα θα ήταν να είχαν κερδίσει οι Νότιοι στον Εμφύλιο. Εα είχαμε χωριστεί και θα είχαμε απαλλαγεί». Ξέρω ότι παραδοξολογεί ελαφρώς αλλά, από την άλλη, έχει και μιαν οργή. «Ζούμε σε μιαν ηλίθια εποχή», δηλώνει. «Από την άλλη, για έναν μυθιστοριογράφο, σήμερα συμβαίνουν τόσα πολλά. Βέβαια, η ζωή είναι ενδιαφέρουσα από μόνη της. Ο συγγραφέας δεν περιμένει την πολιτική για να αντλήσει υλικό και να γράψει. Πάμε όμως να συνεχίσουμε την κουβέντα μας σπίτι. Θέλω να καπνίσω».

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΤΙΤΙΝΑ ΧΑΛΜΑΤΖΗ

Πρέπει να τίθενται όρια στις παρακολουθήσεις

“

Το μεγάλο αμερικανικό όνειρο ήταν αυτό: δουλεύω σκληρά για να έχουν τα παιδιά μου αυτά που εγώ στερήθηκα. Αυτό ήταν και το μεγάλο όνειρο του μετανάστη. Λοιπόν, απλώς δεν συμβαίνει πια.

“

Τα τελευταία τριάντα χρόνια, κάθε φορά που έχουμε να πάρουμε μια μεγάλη απόφαση, παίρνουμε τη λάθος απόφαση, όπως στο θέμα της οπλοχρησίας και της μετανάστευσης.

Καθόμαστε αναπαυτικά στο δροσερό, ήσυχο σπίτι του και τώρα έχει όλη την άνεση να καπνίζει τα αγαπημένα του πουράκια. Σκέφτομαι καθώς μιλάει ότι μπορεί να τον έχουν ταυτίσει με τη Νέα Υόρκη, στο βάθος, όμως, η ίδια η Αμερική, στην ολόκληρή της, είναι ένα από τα μόνιμα θέματα όλων των βιβλίων του. Του το λέω και συμφωνεί αμέσως. «Είναι μοναδική χώρα, από πολλές πλευρές. Κατ' αρχάς, είναι η πρώτη επινοημένη χώρα. Θα πρέπει να την προσεγγίσεις σαν ένα ανθρώπινο πείραμα το οποίο, ως ένα βαθμό πήγε πολύ καλά, αλλά σε κάποιον άλλο βαθμό κάτι έχει πάει πολύ άσχημα».

– **Τα υπέρ είναι περισσότερα από τα κατά;**

– Δεν ξέρω... δεν ξέρω... Μάλλον ναι. Λέω μάλλον, διότι ακόμα πολύς κόσμος θέλει να έρθει εδώ. Αυτή είναι η αλήθεια. Ο κόσμος θέλει συνεχώς να έρχεται εδώ. Μια μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην Αμερική και την Ευρώπη είναι ο χώρος. Στην Αμερική υπάρχει άπλετος χώρος. Τόσος ώστε να μπορείς να επινοήσεις εκ νέου τον εαυτό σου και τη ζωή σου κάπου αλλού, αλλά μέσα στην ίδια χώρα. Επειτα, είναι κι αυτή η αίσθηση ότι δεν υπάρχουν γερά θεμελιωμένες παραδόσεις που να σε δεσμεύουν, όπως στην Ευρώπη.

Θίγω το ζήτημα «της γης της ελευθερίας», όπως θέλει ο σχετικός ύμνος την Αμερική. Δεν διαφωνεί, αλλά έχει

κάποιες ενστάσεις. «Θυμηθείτε την Αμερική της δεκαετίας του '50, με τον Μακάρθι και τις επιτροπές του. Ή την περίοδο της διακυβέρνησης Μπους μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Αλλά προσέξτε: δεν έχει τόσο να κάνει με απαγόρευση ή καταπίεση της ελευθερίας του λόγου όσο με μια αναζήτηση πληροφωρίων, ότι σε κατασκοπεύουν. »Ταράχτηκα πολύ με τις πρόσφατες αποκαλύψεις του Σνόουντεν, με την Εθνική Υπηρεσία Ασφαλείας, αν και δεν θαρνώστικα. Θέλω να πω, ένα μέλος σου κατανοεί γιατί το κάνουν αυτό. Ξέραμε ότι παρακολουθήσεις γίνονται και δεν καταλαβαίνω γιατί ο κόσμος σοκαρίστηκε σαν να μην το περίμενε. Ταράχτηκα και εγώ όμως διότι, όπως κάθε Αμερικανός, πιστεύω ότι πρέπει να τίθενται όρια. Η κυβέρνηση δεν έχει καμία δουλειά να ελέγχει τη βιβλία διαβάζει από τη βιβλιοθήκη ή να ελέγχει κάθε μέλι και κάθε τηλεφώνημα.

»Τον παλιό καιρό, έπρεπε να είχες ένταλμα για να το κάνεις αυτό, που σημαίνει ότι ήσουν ύποπτος για εγκλημα που διαπράχθηκε ή ότι είχαν σαφή στοιχεία για εγκλημα που θα διαπράξεις. Στοιχειώδης αστυνομική δουλειά είναι αυτό. Αν όμως παρακολουθείς τα πάντα και τους πάντες, τότε ο κίνδυνος δεν είναι αν ο Μπαράκ Ομπάμα σου κάνει κακό, αλλά ότι κάποιος άλλος πρόεδρος στο μέλλον ενδεχομένως να σου κάνει όντως κακό».

Οι σταθμοί του

1947

Γεννιέται στις 3 Φεβρουαρίου στο Νιούαρκ του Νιού Τζέρσεϊ από γονείς εβραϊκής καταγωγής.

1961

Σε σχολική εκδρομή, ένας συμμαθητής του, που στέκεται ακριβώς μπροστά του, σκοτώνεται από κεραυνό. Το γεγονός τον σηματοδεύει βαθιά, όπως εξομολογείται ο ίδιος, και είναι κομβικής σημασίας για τα στοιχεία της σύμπτωσης και του τυχαίου που επανέρχονται στα βιβλία του.

1970

Αποφοιτά από το Κολούμπια και εγκαθίσταται στο Παρίσι. Μεταφράζει γαλλική λογοτεχνία. Θα επιστρέψει στις ΗΠΑ το 1974.

1987

Ολοκληρώνει τη μυθιστορηματική τριλογία της Νέας Υόρκης, με την οποία γίνεται διάσημος. Βραβεύεται με το Prix France Culture de Literature Etrangere.

1993 - 2007

Γράφει σενάρια για ταινίες. Πιο γνωστή, ο «Καπνός» του Ουέιν Ουάινγκ, με τους Ουίλιαμ Χαρτ, Χάρβεϊ Κάλτελ κ.ά.

1987 - 2010

Εκδίδει δεκατέσσερα μυθιστορήματα με μεγάλη επιτυχία («Λεβιάθαν», «Στη χώρα των έσχατων πραγμάτων», Brooklyn Follies κ.ά.). Αποσπά πλήθος τιμητικών διακρίσεων.

Η συνάντηση

Προτού συναντηθούμε, είχαμε συμφωνήσει να επλέξει εκείνος ένα εστιατόριο της ορεσκέας του, στη γειτονιά του. Οπότε, καθόσαμε σε ένα τυπικά νεοϋορκέζικο, γωνιακό κατόστημα επί της Εβδομης Λεωφόρου, στο Prospect Slope του Μπρούκλιν: Sotto Voce, 225 7th Avenue, ParkSlope, Brooklyn. Εκείνος πήρε αργά Μπέννερντικ, εγώ ψημένο σάντουιτς με ψητό κοτόπουλο και πράσινη σαλάτα με λάδα. Ημιασε από ένα ποτήρι σαμπάνια. Ο λογαριασμός έφτασε τα 50 δολάρια μαζί με το φιλοδώρημα.

Το ερώτημα είναι πώς θα γίνει να ξανασταθείς στα πόδια σου

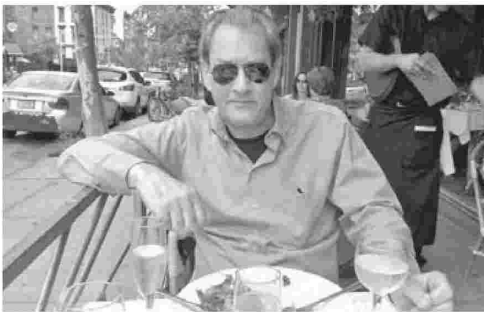
Η συζήτηση περί πολιτικών συνεχίζεται. Ο Χούβερ παρακολουθούσε τους πάντες. Και ανέλαβε το 1924. Για φαντάσου... Ήταν στην εξουσία ακόμα και επί Νίξον. Μισόν αιώνα στην εξουσία».

Δείχνει πάντοτε ανήσυχος όταν μιλάει για την Αμερική. «Εχουμε να πάρουμε μεγάλες αποφάσεις ως χώρα: πώς θα πορευθούμε και προς τα πού. Τα τελευταία περίπου τριάντα χρόνια, σκέφτομαι ότι κάθε φορά που έχουμε να πάρουμε μια μεγάλη απόφαση, παίρνουμε τη λάθος απόφαση. Είναι αποκαρδιωτικό. Δύο πρόσφατα παραδείγματα: η επδημία της Πίλας των οπλών έχει απλωθεί σε ολόκληρη την Αμερική. Δεν υπάρχει περιοχή της Αμερικής που να μην έχει μολυνθεί από αυτή. Αγοράζεις αυτομάτα όπλα και σκοτώνεις άγνωστους ανθρώπους. Περισσότερο από όλα, όλα η χώρα είναι σοκαρισμένη πλέον αλλά υπάρχει αυτή η γελιοία διάταξη στο Σύνταγμα περί του δικαιώματος της οπλοχρησίας, η οποία πολλά χρόνια τώρα έχει παρερμηνευθεί. Η αρχική ιδέα είχε να κάνει με εισβολή από το εξωτερικό. Οι πολίτες να μπορούν άμεσα να πάρουν τα όπλα. Μετά τη φρίκη του Κονέκτικατ, κάτι πήγε να γίνει για να αλ-

λάξει αυτό, αλλά με ημίμετρα (να ελέγχεις το πόνιν του αγοραστή, π.χ.) και τελικώς δεν έγινε τίποτα.

»Ενα άλλο ζήτημα είναι ο νόμος περί μετανάστευσης. Ξέρετε, στη χώρα υπάρχουν περισσότεροι από 11 εκατ. παράνομοι μετανάστες. Νομίζω ότι ο νόμος θα τους δώσει το δικαίωμα να πολιτογραφηθούν Αμερικανοί. Πέρασε από τη Γερουσία, όμως οι Ρεπουμπλικανοί στους Αντιπροσώπους όχι μόνο δεν το ψήφισαν, αλλά τώρα το μέτρο πάει να χαθεί. Θεωρώ ότι θα ήταν θετικό να γίνουν Αμερικανοί πολίτες όλοι αυτοί οι άνθρωποι. Και για τα παιδιά τους. Να τους δώσουμε την ευκαιρία που δικαιούνται. Οι Ρεπουμπλικανοί φοβούνται βέβαια ότι με το που θα γίνουν Αμερικανοί όλοι αυτοί οι Μεξικανοί, μόλις πάρουν την υπηκοότητα, θα ψηφίζουν τους Δημοκρατικούς. Και ξέρετε κάτι; Οι Ρεπουμπλικανοί έχουν δίκιο!», καταλήγει βάζοντας τα γέλια.

Ο πολιτικός προβληματισμός είναι έντονος στον άνθρωπο και τον συγγραφέα Πολ Οστερ, ωστόσο, ειδικά μέσα στα μυθιστορήματά του, αυτά τα μυστηριώδη, γοητευτικά αινίγματα που μοιάζουν με αστυνομική λογοτεχνία, διαφαίνεται μια φιλο-

«Σε όλη την οικογένειά, οι άνθρωποι πεινούν για ιστορίες», λέει ο Πολ Οστερ και δεν πτοείται από τα κινητά και τα μείλ.

σοφική διάθεση. «Ο συνδυασμός του υπαρξιακού με το πολιτικό πάντοτε με ενδιέφερε. Αν έχεις διαβάσει όλα μου τα μυθιστορήματα, είναι σαν ένα τεράστιο παζλ που σου αφηγείται μια πολύ πυκνή ιστορία των ΗΠΑ. Ακόμη και τα λιγότερο πολιτικά βιβλία μου έχουν αυτό το στοιχείο. Το "Παλάτι του φεγγαριού" είναι μια εξερεύνηση αυτής της χώρας όπως και το "Ανθρώπος στο σκοτάδι".

Αυτή η αμερικανική έρμη, όπως λέω και στο βιβλίο. Θα έλεγα, πάντως, ότι ένα θέμα δουλεύω σε όλα μου τα βιβλία: παρουσιάζω ανθρώπους που σε κάποια φάση της ζωής τους κάτι γίνεται, είτε από σύμπτωση είτε από τύχη, μοίρα, δικούς τους χειρισμούς, και όλα μοιάζουν να διαλύονται. Οι ερωτήματα συνεχώς είναι αυτοί: πώς θα γίνει να ξανασταθείς στα πόδια σου. Αυτό το ερώτημα με απασχολεί

ουσιαστικά σε όλα μου τα βιβλία. Ενα άλλο ζήτημα είναι η απώλεια. Είναι και κάτι που μας τρώει όλους: όχι μόνον η απώλεια, αλλά και η λύπη. Πώς τα βγάζεις πέρα όταν χάνεις κάποιον που αγαπάς».

Τα βιβλία δεν είναι για όλους

Τον ρωτώ αν πιστεύει ότι το μυθιστόρημα, η ανάγνωση γενικά, έχει τελειώσει εξαιτίας των νέων τεχνολογιών. Επιμένει: «Οι άνθρωποι θα συνεχίσουν να γράφουν και να διαβάζουν ιστορίες. Είναι κάτι ανεξάντλητο. Δεν με πωούν τα κινητά και τα μέλ. Νομίζω ότι η τεχνολογία δεν αλλάζει ριζικά τον τρόπο σκέψης μας. Πάντοτε οι νέοι είχαν αποσπάσεις: η γρήγορη οδήγηση, το αλκοόλ, το ροκ. Το θέμα είναι ότι τα βιβλία δεν είναι για όλους. Πάντοτε έτσι ήταν. Δεν είναι δυνατόν να περιμένεις να ενδιαφέρονται όλοι για το μυθιστόρημα. Ποτέ δεν ισχύει αυτό και ποτέ δεν θα ισχύει. Αλλά όσοι ενδιαφέρονται, έχουν μια αγάπη κι ένα πάθος για τη λογοτεχνία. Σε όλη την οικογένειά, οι άνθρωποι πεινούν για ιστορίες. Δεν είναι ανάγκη οι ιστορίες να προέρχονται από μυθιστορήματα. Μπορεί να είναι ταινίες, τηλεόραση, κόμικς – οι αφηγήσεις

έχουν τόσο πολλές μορφές».

Προτού φύγω, το ρίχνουμε πάλι στην πολιτική. «Δείτε τι γίνεται στις μουσουλμανικές χώρες. Αλλά αυτό είναι ένα γενικότατο θέμα: σε όλο τον πλανήτη, έχουμε πολύ κόσμο που διαμαρτύρεται μαζικά. Δείτε τη Ρωσία, δείτε την Αμερική, την Ισπανία, τη Νότια Αμερική, την Ελλάδα – μαζικές διαδηλώσεις από νέους ανθρώπους που λένε το εξής: μαζά, μαζά, ο κόσμος δεν λειτουργεί. Πρέπει να τον φτιάξουμε διότι πρέπει να βρούμε ένα νέο τρόπο ζωής. Το πρόβλημα, όμως, με αυτές τις διαμαρτυρίες είναι ότι δεν υπάρχουν νέες ιδέες μέσα σε αυτές. Ξέρουν ότι το κατεστημένο νοσεί, αλλά κανένας δεν έχει ακόμη ανακαλύψει ένα νέο τρόπο αναδιοργάνωσης των κοινωνιών».

Μου χαρίζει κάμποσα βιβλία που με την υπογραφή του και μου ζητάει μιαν επαγγελματική κάρτα για να συναντηθούμε ξανά όταν έρθει στην Ελλάδα. «Τώρα που έχω νέο εκδότη (σ.σ. Μεταίχμιο), σκέφτομαι να έρθω μια βόλτα», λέει, αλλά είναι φανερό ότι βιάζεται να επιστρέψει στο γραφείο του. Έχασε δύο ώρες μαζί μου. Οπότε τον απαλλάσσω από την παρουσία μου και, κάπως έτσι, βγάζω έξω ξανά, στο ηλιόλουστο Μπρούκλιν.